

Dr. Koltai Zoltán⁴⁹²: **Versenyképesség területi értelemben – A magyarországi települések versenyképességének megítélése napjainkban**

Kutatandó probléma

2004-2005-ben két részből álló, rétegzett kérdőíves kutatást végeztünk. A kutatás első részében ezer magánszemély adott választ a magyarországi települések versenyképességével kapcsolatos kérdéseinkre (a figyelembe vett öt szempont a felmérés esetében: a magyarországi népesség régiók és ezen belül településméret szerinti megoszlása, a lakosság nemek, korcsoportok és iskolai végzettség szerinti tagozódása volt). A személyes lekérdezéseknek köszönhetően, a kitöltött kérdőívek szinte kivétel nélkül alkalmasak voltak az értékelésre. A kezdeti eredmények tükrében, a kutatás későbbi fázisai során megfelelő számú újabb lekérdezéssel tettük teljessé a vizsgálatot.

Az alábbi kérdésekre kerestünk választ:

- Milyen szempontokat részesít előnyben a magyar lakosság lakóhelyének megválasztásakor?
- Milyen jellemzőkkel, előnyökkel és hátrányokkal írják le a különböző nagyságú településtípusokat?
- Melyik magyarországi településeket és miért tartják versenyképesnek a válaszadók?
- Melyek azok a települések, melyeket valódi vonzásközpontoknak tartanak az érintettek?
- Milyen költözési hajlandóság jellemzi a megkérdezetteket?⁴⁹³

A kutatás másik részeként arra voltunk kíváncsiak, hogy a magyar vállalatok tulajdonosai és vezetői hogyan ítélik meg a hazai települések versenyképességét, mely szempontoknak tulajdonítanak fokozott jelentőséget a telephely kiválasztásakor, mely városokat sorolják napjainkban a gazdasági központok körébe. A szintén rétegzett vállalati adatfelvétel keretében (a figyelembe vett két szempont a vállalkozások régiók és létszám szerinti megoszlása volt) több mint ezeröttszázan válaszoltak kérdéseinkre.⁴⁹⁴

A kapott eredmények tükrében 2012-ben megismételtük lakosságra vonatkozó vizsgálatunkat, lehetőséget teremtve ezzel a közel egy évtizedes időszak átfogó értékelésére (vállalatokra vonatkozó újabb kutatásunk még nem valósult meg). Az adatfelvétel ezen újabb fázisában szintén rétegzett kérdőíves megkereséseket folytattunk (a figyelembe vett négy szempont: a magyarországi népesség régiók szerinti megoszlása, a lakosság nemek, korcsoportok és végül iskolai végzettség szerinti tagozódása volt), melynek eredményeként újból ezer magánszemély adott választ kérdéseinkre.

A kutatási eredmények közzétevése előtt fontosnak tartom rögzíteni, hogy a 2012-2013-as adatfelvétel során a 2004-2005-ös kutatáshoz képest valamivel magasabb volt az 5.000-50.000 fő közötti lélekszámú, valamint 50.000 főnél népesebb településen élő válaszadók aránya, ami értelemszerűen a mintába kerülő, 5000 fő alatti települések korábban kisebb elemszámú előfordulását okozta. Erre a tényre a kapott eredmények összevetése során többször utalok.

Vizsgálatunk most is törekedett a témakörben született, alapvetően statisztikai adatokon nyugvó kutatásokkal történő összehasonlíthatóság biztosítására. A versenyképesség értelmezése a kutatás során nem korlátozódik a fogalom kizárólag gazdasági megközelítésére, hanem annál tágabban, komplex módon, egyaránt értem alatta a társadalmi és környezeti szempontokat, az általában vett életminőséget.

⁴⁹² PhD, Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar
(koltai.zoltan@feek.pte.hu)

⁴⁹³ Koltai Zoltán: A magyarországi városok versenyképességének lakossági megítélése. *Tér és Társadalom*, 2005/3-4.sz. 23-41.

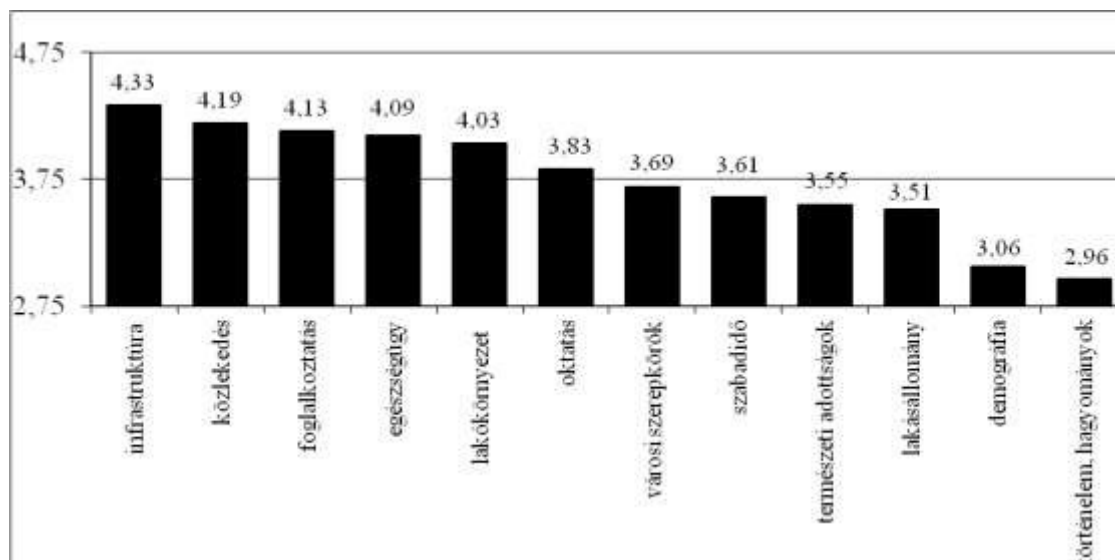
⁴⁹⁴ Koltai Zoltán: A magyar lakosság és vállalati szféra lakó-, illetve telephelyválasztásának szempontjai. *Területi Statisztika*, 2006/3.sz. 240-254.

A lakóhelyi vonzerők értékelése 2012-2013-ban

Megismételt vizsgálatunk keretében a települések vonzerejét alakító, korábbi 12 szempontot 20 tagúra bővítettük. Ezt két okból véltük indokoltnak. Egyrészt figyelembe vettük a 2004-2005-ös vizsgálat „egyéb” kategóriájában, nagyobb arányban szereplő tényezőket (így önálló kategóriaként megjelent a „lakosság etnikai összetétele”, valamint „a település közbiztonsága”), másrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy három korábbi, meglehetősen heterogén tartalmú tényezőt (települési infrastruktúra, oktatási viszonyok, városi szerepkörök szélessége) részekre bontva, milyen többletinformációhoz juthatunk.

Ebből a megfontolásból a megelőző kutatás legfontosabbra értékelt „települési infrastruktúra” kategóriáját négy elemre bontottuk (gázszolgáltatás, csatornázottság, internetelés-mobilhálózat, közúthálózat), a korábbi „oktatási viszonyok” pedig kiegészült egy plusz tényezővel („az óvodai és alapfokú oktatás megléte”). Ezen kívül a „városi szerepkörök szélessége” szempontot már két külön kategóriaként értelmeztük (külön-külön vizsgálva „az ügyintézési lehetőségek meglétét” és „a kereskedelmi hálózat fejlettségét”).

2004-2005-ös kutatási eredményeinkre alapozva (lásd 1. ábra), hipotézisünk az volt, hogy továbbra is kiemelten fontos vonzerőnek számít a „települési infrastruktúra állapota”, a „közlekedési adottságok”, a „foglalkoztatási körülmények”, a „helyben igénybe vehető egészségügyi szolgáltatások szélessége” és általában véve a „lakókörnyezet állapota”.

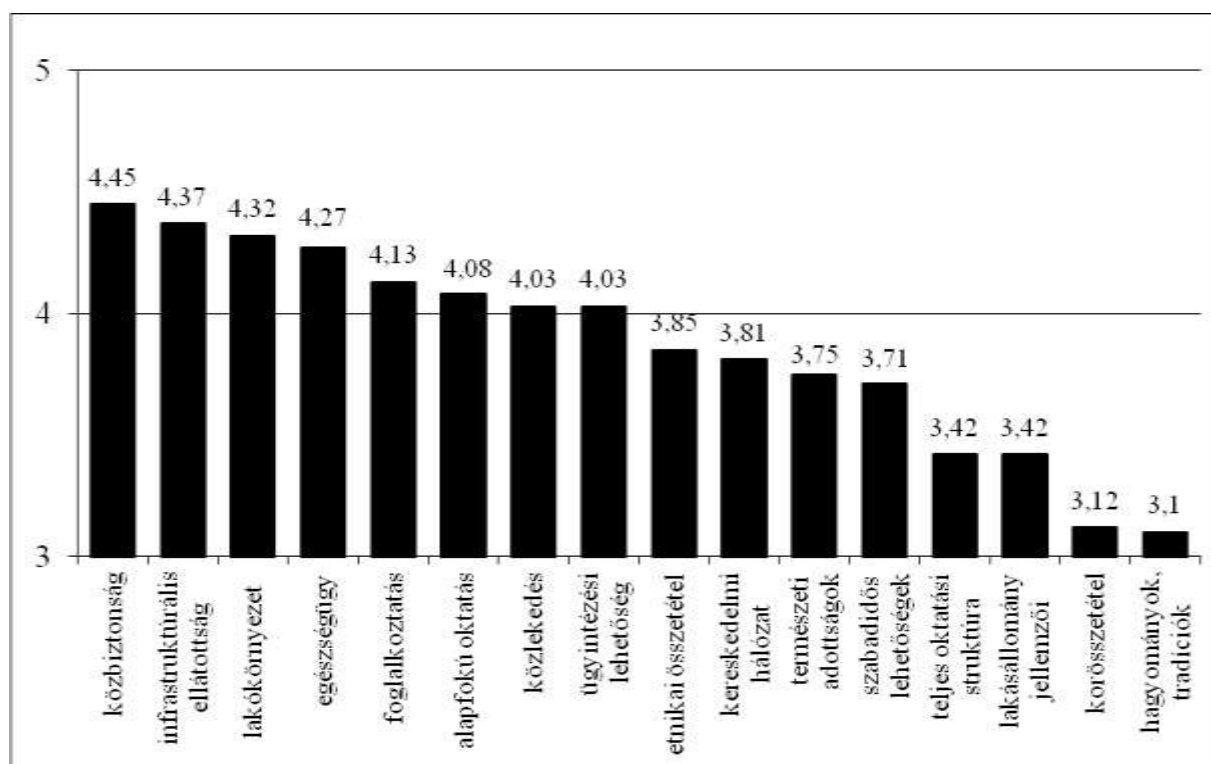
1. ábra: A lakóhelyet vonzóvá tevő tényezők fontossága a magyar lakosság megkérdezése alapján (2004-2005) Forrás: Saját kérdőíves felmérés (2004-2005)

2012-2013-as adataink kiértékelésekor (2. ábra) a legmagasabb értéket „a település közbiztonsága” tényező kapta (4,45), amit „a település infrastrukturális ellátottsága” (4,37), „a lakókörnyezet állapota” (4,32) és „az egészségügyi szolgáltatások teljessége” (4,27) követ. Az ötfokozatú skálán még további négy tényező szerepelt 4 feletti értékkel (foglalkoztatási lehetőségek és körülmények, az óvodai és alapfokú oktatás megléte, közlekedési kapcsolatok, az ügyintézési lehetőségek megléte). Vagyis az oktatási adottságokon belül egyértelműen felértékelődött az óvodai és alapfokú oktatás szerepe (a korábbi kutatásunkban még egységes kategóriaként szereplő „oktatási viszonyok” (3,83) ezúttal már két markánsan elkülönülő részre bomlott), a „városi szerepkörök” felosztása pedig arról informált bennünket, hogy az ügyintézési lehetőségek, közintézmények megléte valamivel fontosabb a válaszadók számára, mint a települések kereskedelmi ellátottsága. Emellett kismértékben nőtt a lakókörnyezet állapotára és az egészségügyi szolgáltatásokra adott pontérték.

A „települési infrastruktúra” kategóriájának négy részre bontása (gázszolgáltatás, csatornázottság, internetelés-mobilhálózat, közúthálózat) nem eredményezett lényeges differenciákat, mivel az értékek a 4,01-4,35 közötti tartományban szóródnak. Közülük a legmagasabb értéket a

csatornázottság megléte, míg a legalacsonyabbat a közúthálózat minősége kapta. (Az infrastruktúra részekre bontásával kapott eredmények nem szerepelnek az ábrán.)

A lakóhelyi vonzerők alacsonyabbra értékelt, második csoportját szintén egy új tényező, „a lakosság etnikai összetétele” vezeti (3,85), míg korábbi kutatásunkkal megegyezően a sort „a lakosság korösszetétele” és „a település történelme, hagyományai, helyi tradíciók” zárják. A korábbiakhoz képest kismértékben felértékelődtek „a település természeti adottságai”, míg az egyéb kategóriában értékelhető módon egyedül a családi, baráti kapcsolatok tényező szerepel (igaz, alig kimutatható, nem egészen 2 százalékos előfordulással). Hipotézisünk teljesülése azért mondható részlegesnek, mert a település közbiztonsága, mint települési vonzerő nem várt módon került az első helyre.

2. ábra: A lakóhelyet vonzóvá tevő tényezők fontossága a magyar lakosság megkérdezése alapján (2012-2013)

Forrás: Saját kérdőíves felmérés (2012-2013)

Tényezők	Szolgáltatás faktor	Életkörülmény faktor	Környezet faktor	Humán faktor
Egészségügy	0,860			
Oktatás	0,563			
Infrastruktúra		0,560		
Városi szerepkörök	0,675			
Lakókörnyezet			0,805	
Természeti adottságok			0,699	
Történelem, hagyományok				0,823
Demográfia				0,782
Közlekedés		0,694		
Foglalkoztatás		0,688		
Szabadidő		0,707		
Lakásállomány				

1. táblázat: A lakóhelyi vonzerő faktorai a lakossági minta megkérdezése alapján, 2012-2013 Forrás: Saját kérdőíves felmérés (2012-2013)

A 2004-2005-ös és a mostani felmérés eredményeit abból a szempontból is összehasonlítottuk, hogy a változók közötti kapcsolatrendszer hasonló faktorstruktúrát rajzol-e ki közel 10 év eltelté után. Miután a változók köre az új felvétel során kibővült, az oktatás, az infrastruktúra és a városi szerepkörök esetében az „alváltozók” értékeinek egyszerű számtani átlagolásával igyekeztünk reprodukálni ezt a három korábbi változót. A faktoranalízis során a változók információtartalmának 62,4 százalékát őriztük meg. A világosabban kirajzolható struktúra érdekében varimax rotációt alkalmaztunk (1. táblázat).

A korábbi táblázattal összehasonlítva⁴⁹⁵ azt látjuk, hogy a környezeti és a humán faktor azonos képet mutat, viszont a szolgáltatásokat tömörítő faktorból „átkerült” az infrastruktúra és a közlekedés a korábban egzisztenciának, jelenleg életkörülménynek nevezett faktorba, a lakásállomány pedig kevésbé markánsan kapcsolódik ez utóbbi faktorhoz. (A lakásállomány ugyan az életkörülmény faktorról mutatja a legszorosabb kapcsolatot, de a kapcsolat szorossága elmarad a 0,5-ös szinttől.)

Korábbi kutatásunkhoz hasonlóan részletes vizsgálat alá vontuk az egyes vonzerők és a reprezentativitást biztosító szempontok, így a korcsoportok, az iskolai végzettség és a válaszadó lakóhelyének mérete közötti kapcsolatokat.

Elsőként azt tettük vizsgálat tárgyává, hogy mely települési vonzerők osztják meg a leginkább a válaszadókat, illetve melyek azok, amelyekről a lakossági vélemény inkább egybehangzó. Az alapfoktól a felsőfokig terjedő teljes oktatási struktúra és a szabadidő eltöltésének lehetősége az, ami a legkülönbözőbb mértékben fontos az egyes korcsoportokhoz tartozó, különböző végzettséggel rendelkező, illetve eltérő nagyságú településen élők számára. Szintén jelentősen megosztja a lakosságot az egészségügyi szolgáltatások teljessége, az internetelérés, mobilhálózat minősége, a foglalkoztatási lehetőségek valamint az elérhető kereskedelmi hálózat fejlettsége. A másik végletet négy, részben az infrastruktúrához kapcsolható tényező jelenti, amelyek semmilyen csoportosítás szempontjából nem mutatnak szignifikáns különbséget, vagyis a válaszadók viszonylag egységesen értékelik ezek fontosságát. Ezek a csatornázottság, a közúthálózat minősége, illetve a lakásállomány kor és típus szerinti jellemzői, valamint a lakosság korösszetétele.

Amennyiben külön értékeljük az egyes vonzerők és a korcsoportok közötti kapcsolatokat, az alábbi megállapításokat tehetjük. Erőteljesebb szignifikanciát mintegy a tényezők felénél tudtunk kimutatni a válaszadók életkorával. Ide az egészségügyi szolgáltatások, az óvodai és alapfokú oktatás, a teljes oktatási struktúra, az infrastruktúrán belül az internetelérés és mobilhálózat minősége, az ügyintézési lehetőségek, a lakókörnyezet állapota, a település történelme és hagyományai, a lakosság etnikai összetétele, a foglalkoztatási lehetőségek, valamint a szabadidő eltöltése tartozik.

Egyáltalán nem meglepő módon a fiatalabb (20-39 éves) korcsoport körében a teljes mintára értelmezett átlagnál (4,11) jóval magasabb értéket kapott „az internetelérés, mobilhálózat minősége” kategória (4,4), de szintén magasabbra értékelte ez a korcsoport a „foglalkoztatási lehetőségeket” (4,32). Ellenben „a település történelme, hagyományai” tényezőre adott érték esetükben a legalacsonyabb (2,93). (A 2004-2005-ös adatfelvételkor szintén ez a tényező kapta, valamennyi felbontást figyelembe véve a legalacsonyabb értéket a legfiatalabb korcsoporttól.)

A középkorosztály esetében (40-59 éves) egy vonzerő érdemel külön említést. Természetesnek mondható, hogy esetükben a „foglalkoztatási lehetőségek és körülmények” megítélése (4,34) van jóval az átlagérték felett. A legidősebbeknél (60 év feletiek) ellenben néhány olyan vonzerőt emelnék ki, melyek az átlagtól lényegesen elmaradó értékekkel szerepelnek. Így egyáltalán nem meglepő módon az oktatás mindkét tényezője (2. és 3. tényező, 3,75 illetve 3,17), az „internetelérés, mobilhálózat minősége” (3,59), a „foglalkoztatási körülmények” (3,6) és a „szabadidő eltöltésének lehetőségei” (3,43) számukra kevésbé meghatározóak egy település vonzerejének megítélésekor.

Szintén kíváncsiak voltunk arra, hogy létezik-e összefüggés az iskolai végzettség és a tényezőkre adott válaszok között. Összesen hét tényező esetében beszélhetünk jelentősebb szignifikáns különbségekről. Ezek közé sorolható az internetelérés és mobilhálózat minősége, a kereskedelmi

⁴⁹⁵ Koltai Zoltán: A magyar lakosság és vállalati szféra lakó-, illetve telephelyválasztásának szempontjai. *Területi Statisztika*, 2006/3.sz. 240-254.

hálózat fejlettsége, a lakókörnyezet állapota, a település természeti adottságai, a lakosság etnikai összetétele, a foglalkoztatási lehetőségek és a szabadidő eltöltése.

Az alapfokú végzettségű csoport amellet, hogy kevésbé tartja fontosnak az oktatási adottságokat (a 2. tényező 3,88-as, 3. tényező 3,28-as értékkel szerepel esetükben), az „internetelérés, mobilhálózat minősége” (3,76) és meglepő módon a „foglalkoztatási körülmények” (3,81) tényezőt is az átlagosnál alacsonyabba értékelte. A középfokú végzettséggel rendelkezők esetében ellenben pontosan ez utóbbi két vonzerőt emelném ki magas értékük okán (internetelérés-mobilhálózat 4,28, foglalkoztatás 4,34). A felsőfokú végzettségűek körében találjuk a valamennyi felbontás alapján mért legmagasabb értéket, ők a „település közbiztonságára” adtak maximumot (4,55). Szintén átlagot jóval meghaladó az „internetelérés, mobilhálózat minősége” (4,32) és a „település természeti adottságai” (3,95) szempontok megítélése, míg a „kereskedelmi hálózat fejlettsége” esetükben kapta a legalacsonyabb értéket (3,57).

Érdekes elemzésnek ígérkezett a válaszadó jelenlegi lakóhelyének mérete és a tényezők közötti kapcsolat feltárása is. Négy olyan tényezőt emelnénk ki, melyek esetében erős szignifikanciáról számolhatunk be. Ezek az egészségügy, a teljes oktatási struktúra, a kereskedelmi hálózat, valamint az ügyintézési lehetőségek.

A legkisebb lélekszámú településeken (2000 fő alatti lakossal), nem meglepő módon rendre azok a vonzerők kaptak alacsonyabb értékeket, melyek kevésbé jellemzik ezt a településtípust. Így „az egészségügyi szolgáltatások teljessége” (3,82), a „kereskedelmi hálózat fejlettsége” (3,31), „az ügyintézési lehetőségek” (3,68), a „közlekedési kapcsolatok” (3,71) és „a teljes oktatási struktúra megléte” (2,89) messze elmarad a városok értékeitől. (Ez utóbbi egyébként az összes felbontást figyelembe véve vett minimum érték.) Nem várt módon, viszont az internetelérés-mobilhálózat értékelése (4,36) a városi értékeket is meghaladja. A településméret másik pólusának számító, 50.000 főnél népesebb városok esetében talán két magas értéket emelnék ki, ezek „a teljes oktatási struktúrára” (3,6) és a „kereskedelmi hálózat fejlettségére” (3,99) adott pontszámok.

Országos és regionális versenyképességi sorrendek

2004-2005-ös kutatásunkhoz hasonlóan a kérdőívek második és harmadik kérdésével egyrészt országos és regionális településrangsorok felállítására nyílt lehetőségünk, másrészt kimutathatóvá váltak az egyes települések karakterisztikus jellemzői, azok országos és régió belüli megítélésének hasonlóságai vagy éppen különbözőségei (3. ábra).

Fenntartottuk azt a korábbi hipotézisünket, miszerint Magyarországon a versenyképesség és a városok településhierarchiában elfoglalt pozíciója között igen szoros kapcsolat mutatható ki, ezért továbbra is a hazai nagyvárosok számítanak a leginkább versenyképeseknek. A hierarchia alacsonyabb szintjein elhelyezkedő városokat kedvező regionális elhelyezkedésük vagy speciális adottságaik emelhetik a versenyképes települések egy következő szintjére.

Az 1000 fős minta alapján a 2. táblázatban szereplő sorrendet kaptuk (a táblázatban csak a válaszok legalább 5%-át meghaladó településeket tüntettük fel, a súlyozás pedig hasonlóan a korábbiakhoz, az egy kérdőívben szereplő városok említési sorrendjét vette alapul 1-től 5-ig, de ahogy látszik, ez csak a rangsor második felében okozott minimális változásokat). Ahogy a táblázatból is látszik, az 5%-os említési határt egy nem-megyeszékhely (Sopron a 6. helyen) haladta meg, de az első húszban is csak négy ilyen város szerepel (Sopronon kívül Siófok, Keszthely, Hévíz és Esztergom, melyek közül Siófok és Hévíz a 2004-2005-ös kutatásban is hasonlóan kedvező pozícióban szerepelt).

Továbbra is kiugróan magas a Budapestre adott válaszok aránya. A főváros első helyes említése a korábbi 410-ről 624-re emelkedett, és egyértelműen kijelenthető, hogy továbbra is külön kategóriát képvisel a versenyképesnek gondolt magyarországi települések körében.

Telephelyi rangsor	628	♦ Győr
♦ Székesfehérvár	Lakóhelyi rangsor	255
32		
	♦ Debrecen	Sopron ♦
	♦ Szeged	Pécs ♦
♦ Eger		
35		
♦ Szohely.		
♦ Nyíregyháza		
♦ Kecskemét		
♦ Miskolc		
♦ Zeg.		
♦ Veszprém		
♦ Kap.		
♦ Szolnok		

3. ábra: A városok relatív versenyképességének értékelése a magyar lakosság és vállalatok megkérdezése alapján (2004-2005, összes említések száma) Forrás: Saját kérdőíves felmérés (2004-2005)

A négytagú második csoportot Győr és Debrecen vezeti, Péccsel és Szegeddel kiegészülve. A közel tíz évvel korábbi adatfelvételhez képest lényegi változás, hogy Győr és Debrecen az átlagnál nagyobb mértékben erősítette meg pozícióját (ennek is tudható be rangsorbeli előrelépésük több helyezéssel), és amíg Szeged megőrizte helyét, addig Pécs és Sopron hátrébb szorult. Utóbbi város ki is került ebből a csoportból mintegy átmenet képezve a Székesfehérvár, Kecskemét, Eger hármashoz. Ha visszatekintünk a 2004-2005-ös adatokhoz, azt látjuk, hogy mostanra Kecskemét felzárkózott a másik két városhoz, Székesfehérvár helyzete állandó, Eger viszont a táblázatban szereplő városok közül egyedülként, kevesebb említést kapott, mint korábbi adatfelvételünkénél. (Mondhatjuk persze, hogy az Eger esetében mért - 8 százalékos - csökkenés elenyésző, de vegyük figyelembe, hogy eközben több mint kétszeresére nőtt a Győrt és Debrecent versenyképesnek gondolók aránya, 40-80 százalék közötti értékkel emelkedett a Pécs, Székesfehérvárt, Kecskemétet és Szegedet említők száma.) Ahogy 2004-2005-ben, most is külön csoportot képez Miskolc, Veszprém és Szombathely, kiegészülve Szolnokkal és Nyíregyházával.

Ssz.	Település	Említések száma	Súlyozott említés
1.	Budapest	823	3726
2.	Győr	449	1509
3.	Debrecen	395	1229
4.	Pécs	367	1034
5.	Szeged	339	943
6.	Sopron	239	733
7.	Székesfehérvár	170	502
8.	Kecskemét	129	364
9.	Eger	110	301

10.	Miskolc	85	219
11.	Veszprém	84	242
12.	Szombathely	67	170
13.	Szolnok	52	176
14.	Nyíregyháza	50	150

2.táblázat: Versenyképes települések sorrendje a magyar lakosság megkérdezése alapján, 2012-2013
 Forrás: Saját kérdőíves felmérés (2012-2013)

További sorrend a legalább 2%-os említési határt elért településeknél: Siófok, Kaposvár, Zalaegerszeg, Keszthely, Hévíz, Esztergom, Balatonfüred, Budaörs.

Hipotézisünk abból a szempontból is teljesült, hogy a következő szintet csakugyan olyan települések alkotják (néhány további megyeszékhelyen kívül Siófok, Keszthely, Hévíz, Esztergom, Balatonfüred, Budaörs), melyek kedvező regionális elhelyezkedéssel vagy egyéb speciális adottságokkal bírnak.

Újból hangsúlyozom, hogy bár a 2012-2013-as adatfelvétel során a 2004-2005-ös kutatáshoz képest valamivel magasabb volt az 5.000-50.000 fő közötti lélekszámú, valamint 50.000 főnél népesebb településen élő válaszadók száma, ez önmagában nem magyarázza Budapest első helyes említéseinek ilyen mértékű növekedését és a nagyvárosok sorrendjében beállt változásokat sem. Az viszont tény, hogy mindez hozzájárulhatott ahhoz, hogy még markánsabban kiemelkedjenek a nagyvárosok a többi település köréből, felerősítve ezzel a versenyképességi rangsorban elért egyébként is kedvezőbb pozícióikat.

A 2004-2005-ös és a 2012-2013-as eredmények alapján tendenciaként az alábbiakat emelném ki:

- Budapest megőrizte, kismértékben tovább erősítette korábbi markáns vezető helyét,
- két vidéki megyeszékhely, Győr és Debrecen az átlagot jóval meghaladó mértékben javította pozícióit,
- szintén az átlagot meghaladóan, de az előbbinél kisebb ütemben nőtt a Szegedet és Kecskemétet versenyképesnek gondolók száma,
- Sopron és Eger, valamint kisebb mértékben Pécs veszített korábbi kedvező megítéléséből (de ide sorolható még a jóval kisebb elemszámú Zalaegerszeg is),
- a többi vidéki megyeszékhely nagyjából hasonló mértékben, az átlagtól elmaradva javított pozícióján (egyértelmű kivétel a megyeszékhelyek közül Békéscsaba, Szekszárd, Tatabánya és Salgótarján, mely városok sem most, sem a 2004-2005-ös kutatásban nem érték el még a 2%-os említési küszöböt sem),
- ahogy korábban, most is megjelenik néhány üdülőváros, valamint a budapesti agglomeráció néhány közepvárosa a 2-5 százalékos említési sávban.

A 2004-2005-ös kutatás régiókra lebontott rangsorai alapján mostani vizsgálatunknál azt a hipotézist fogalmaztuk meg, hogy minden egyes régióban felértékelődnek a szűkebben vett környezet települései, és emiatt a leginkább versenyképesnek gondolt települések listáin több saját és szomszédos régióbéli város is helyet kap. Mindennek természetes következményeként az ország távolabbi pontjai a földrajzi távolsággal egyenes arányban hátrébb kerülnek a regionális rangsorokon.

Ssz.	Település	Említések száma	Súlyozott említés
1.	Budapest	82	361
2.	Pécs	61	175
3.	Győr	46	163

4.	Szeged	37	84
5.	Sopron	32	103
6.	Debrecen	28	85
7.	Kaposvár	23	74
8.	Székesfehérvár	19	54
9.	Veszprém	12	36
10.	Szombathely	9	25
11.	Kecskemét	8	18
12.	Zalaegerszeg	7	13
13.	Miskolc	6	13

3.táblázat: Versenyképes települések sorrendje a dél-dunántúli régió lakosságának válaszai alapján, 2012-2013,
Forrás: Saját kérdőíves felmérés (2012-2013)

A Dél-Dunántúl esetében megerősítést nyert hipotézisünk (lásd 3. táblázat), hiszen nemcsak Pécs került az előkelő második helyre (2004-2005-ben még első helyezett volt a régióbeli válaszok alapján a baranyai megyeszékhely), hanem felkerült a listára Kaposvár is, ahogy több dunántúli város (Sopron, Veszprém, Szombathely, Zalaegerszeg) javított országos pozícióján. Ellenben korábbi kutatásunkhoz képest több középváros (így Nagykanizsa, Szekszárd, Baja) hiányzik a dél-dunántúli listáról.⁴⁹⁶ Az Észak- és Dél-Alföld, valamint Észak-Magyarország városai szinte kivétel nélkül hátrébb szorultak (közülük is leginkább Debrecen).

A lakóhely potenciális megváltoztatásának okai és annak területi jellegzetességei

Vizsgálatunkban arra is kíváncsiak voltunk, hogy milyen mobilitási hajlandósággal jellemezhető a magyar lakosság. A kérdőívben a két éven belüli költözési szándék mellett, a háttérben meghúzódó okokat is vizsgálat tárgyává tettük.

- Hipotézisünk volt (2004-2005-ös kutatási eredményeinkre és egyéb kutatási eredményekre alapozva⁴⁹⁷), hogy a megkérdezettek akár fele mobilnak vallja magát, és a fiatalok körében számítottunk magasabb értékre, míg iskolai végzettség tekintetében nem feltételeztünk szignifikáns kapcsolatot.
- A költözési hajlandóság erőteljes regionális differenciáit feltételeztük, alacsonyabb értékkel a Nyugat-Dunántúlon, Közép-Magyarországon és a Közép-Dunántúlon, magasabb részaránnyal az ország többi régiójában.
- A költözési szándékra igennel válaszolók a legfontosabb vonzerőket (lásd 2. ábra) említik mögöttes okként, így a „települési infrastruktúra állapota”, a „közlekedési adottságok”, a „foglalkoztatási körülmények”, a „helyben igénybe vehető egészségügyi szolgáltatások szélessége” és a „lakókörnyezet állapota” tényezőket.
- A költözés lehetőségét elutasítók körében a személyes (család, barátok) és munkahelyi okok, valamint a korlátozott anyagi lehetőségek gyakoribb előfordulását vártuk előzetesen.

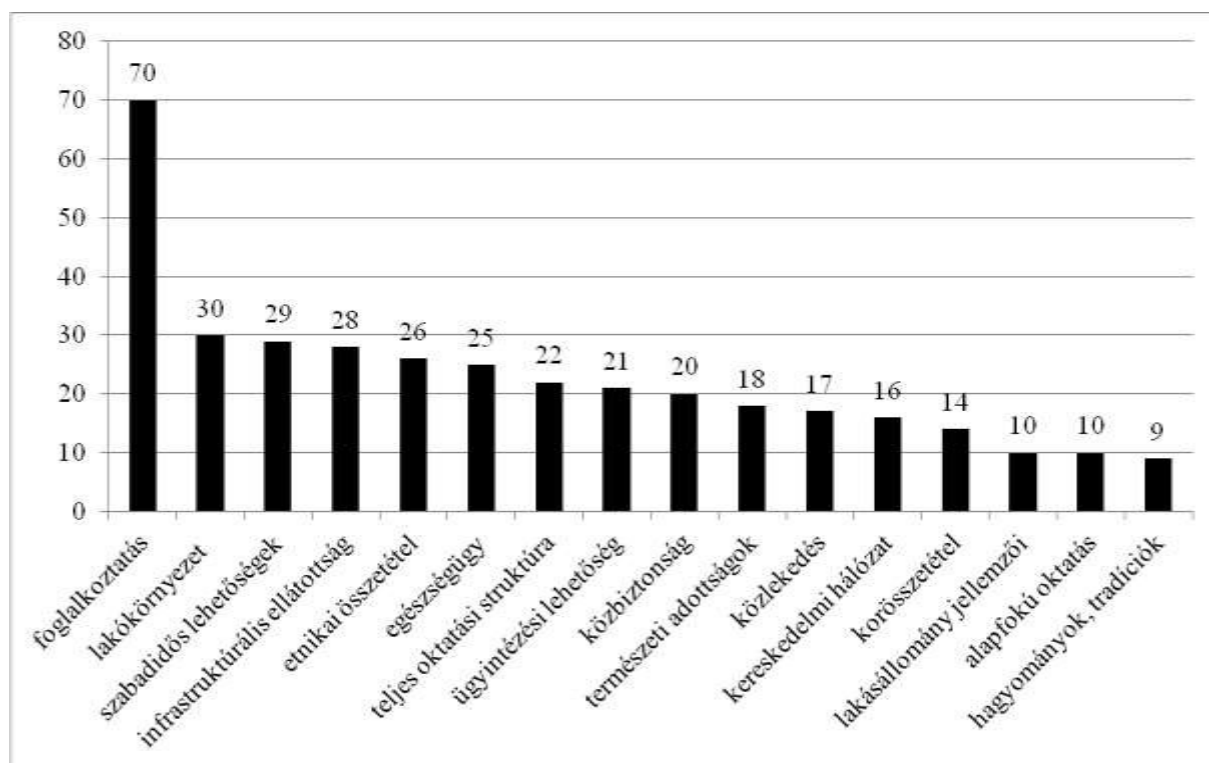
⁴⁹⁶ Koltai Zoltán: A magyarországi városok versenyképességének lakossági megítélése. *Tér és Társadalom*, 2005/3-4.sz. 23-41.

⁴⁹⁷ Molnár Györgyné: A növekvő lélekszámú községek helyzete Baranya megyében. *Területi Statisztika*, 2008/4.sz. 417-430.

Meglepő, nem várt módon a válaszadók mindössze 12,6%-a tervezi, hogy a következő két évben elköltözik mostani lakóhelyéről. (Korábbi kutatásunkban mindössze a potenciális költözési hajlandóságról érdeklődtünk, konkrét időpont nélkül, szemben a mostani rövidtávú döntéssel. Ez magyarázat lehet arra, hogy az igennel válaszolók száma nem egészen harmadára csökkent.) Hipotézisünk részleges teljesülését mutatja, hogy közülük kiemelkednek a fiatalabb korosztály (20-39 év) tagjai (a mobilnak mutatók 61,1%-a közülük került ki). Az ő esetükben is „csak” valamivel 20% feletti (20,4%) a teljes korcsoporton belül költözési szándékot megfogalmazók részaránya, ugyanez az érték a középső csoport (40-59 évesek) esetében 10,2%, míg a hatvan év feletti esetében 5% alatt maradt (4,8%). Hipotézisünk azért sem teljesült, mert a költözni szándékozók közül a középfokú végzettségűek mutatkoznak a leginkább mobilnak (15,9%-uk válaszolt igennel), a felsőfokú és az alacsony fokú végzettségűek esetében közel azonos értéket tapasztaltunk (9,2% illetve 9%).

Az alacsony elemszám ellenére megpróbáltunk regionális jellemvonásokat is kimutatni. Eszerint egyedül Észak-Magyarországon volt valamivel 20% felett (21,8%) a költözni szándékozók részesedése, őket a Dél-Dunántúl (15,5%), az Észak-Alföld (13,1%), a Dél-Alföld (12,7%), a Közép-Dunántúl (11,8%), majd a Nyugat-Dunántúl (9,3%) és végül Közép-Magyarország értéke (8,5%) követi. Vagyis kijelenthető, hogy a költözési hajlandóság regionális differenciáival kapcsolatos várakozásaink beigazolódtak.

A mögöttes okokat számba véve (lásd 4. ábra), egyértelműen kiemelkednek a foglalkoztatási körülmények, amit négy-öt másik tényező követ (lakókörnyezet állapota, szabadidős lehetőségek, infrastrukturális ellátottság, lakosság etnikai összetétele, egészségügyi szolgáltatások). Hipotézisünk teljesülése csak részleges, mert a foglalkoztatási körülmények a vártnál is magasabb értékkel szerepel a tényezők sorában, de olyan települési vonzerők is, mint a szabadidős lehetőségek vagy a lakosság etnikai összetétele gyakrabban szerepelt a költözés mögöttes okai között.

4. ábra: A lakóhely potenciális megváltoztatásának mögöttes okai a magyar lakosság megkérdezése alapján (2012-2013) Forrás: Saját kérdőíves felmérés (2012-2013)

A költözést rövidebb távon inkább elutasítók (a megkérdezettek 87,4%-a nem tervezi, hogy két éven belül elköltözzön jelenlegi lakóhelyéről) kapcsán megfogalmazott hipotézisünk azért teljesült csak részlegesen, mert bár a legtöbben (31%) csakugyan személyes okokra (családi, rokoni kapcsolatokra) vezetnek vissza döntésüket, a második leggyakoribb válasz már az, hogy a megkérdezett jól érzi magát

jelenlegi lakóhelyén (28,3%). A munkahelyi vagy anyagi okok miatt helyben maradók részaránya elmaradt várakozásainktól. Az egyéb kategórián belül egyedül a magas életkor fordult elő értékelhető számban.

Összefoglaló

Közel 10 évvel 2004-es kérdőíves kutatásunkat követően, egy országosan reprezentatív adatfelvétel keretében, újabb 1000 válaszadót kérdeztünk meg a települések vonzerejével kapcsolatban. A kapott eredményeket a hagyományos statisztikai módszerek mellett (megoszlási viszonyszámok, szignifikancia, átlagszámítás, rangsorolás) többváltozós eljárással (faktoranalízis) is elemeztük. A legfontosabb települési tényezők sorában továbbra is előkelő helyen szerepel a település infrastrukturális ellátottsága, a lakókörnyezet állapota, az egészségügyi szolgáltatások teljessége, a legmagasabb értéket viszont „a település közbiztonsága” tényező kapta, részben megcáfolva ezzel kapcsolatos hipotézisünket. Egyértelműen beigazolódtott viszont az a feltevésünk, miszerint Magyarországon a versenyképesség és a városok településhierarchiában elfoglalt pozíciója között igen szoros kapcsolat mutatható ki, ezért továbbra is a hazai nagyvárosok számítanak a leginkább versenyképeseknek. A kutatás további eredményei közé tartozik annak vizsgálata, hogy az esetleges mobilitási szándék hátterében milyen okok húzódnak meg.

Irodalom:

- Boddy, Martin: Linking competitiveness and cohesion. – In. Begg, Iain. (ed): *Urban Competitiveness. Policies for dynamic cities*. The Policy Press, Bristol, 2002. 33-52.
- Cheshire, Paul: Cities in Competition: Articulating the Gains from Integration. *Urban Studies* 36. 1999/5-6. sz. 843 – 864.
- Enyedi György: *Regionális folyamatok Magyarországon az átmenet időszakában*, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest, 1996. 138.
- Enyedi György: A sikeres város, *Tér és Társadalom* 1997/4. sz. 1-7.
- Enyedi György: Sikeres régiók, In. Kereszty A. (szerk.): *Tények könyve: régiók*, Greger-Delacroix, Budapest, 1998. 409-411.
- Horváth Gyula: *Európai regionális politika*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 1998. 501.
- Jensen-Butler, Chris: Competition between cities, urban performance and the role of urban policy: a theoretical framework. In. Jensen-Butler, Chris–Shachar, Arie–Weese, Jan Van (eds): *European Cities in Competition*, Averbury Publishing Company, Aldershot-Brookfield, 1997. 3-42.
- Koltai Zoltán: A magyarországi városok versenyképességének lakossági megítélése, *Tér és Társadalom* 2005/3-4. sz. 23-41.
- Koltai Zoltán: A magyar lakosság és vállalati szféra lakó-, illetve telephelyválasztásának szempontjai, *Területi Statisztika* 2006/3. sz. 240-254.
- Koltai Zoltán: A magyarországi városok versenyképességének vállalati megítélése, *Tér és Társadalom* 2007/2. sz. 23-42.
- Lengyel Imre: *Verseny és területi fejlődés: Térségek versenyképessége Magyarországon*, JATEPress, Szeged, 2003. 454.
- Molnár Györgyné: A növekvő lélekszámú községek helyzete Baranya megyében, *Területi Statisztika* 2008/4. sz. 417–430.